

Uppföljning av Handlingsplan för kommunstyrelsens arbete med folkhälsa

- som bidrar till social hållbarhet

Diarienummer: KS 2017-526
Datum: 2020-11-24
Organisation: Hållbarhetsenheten

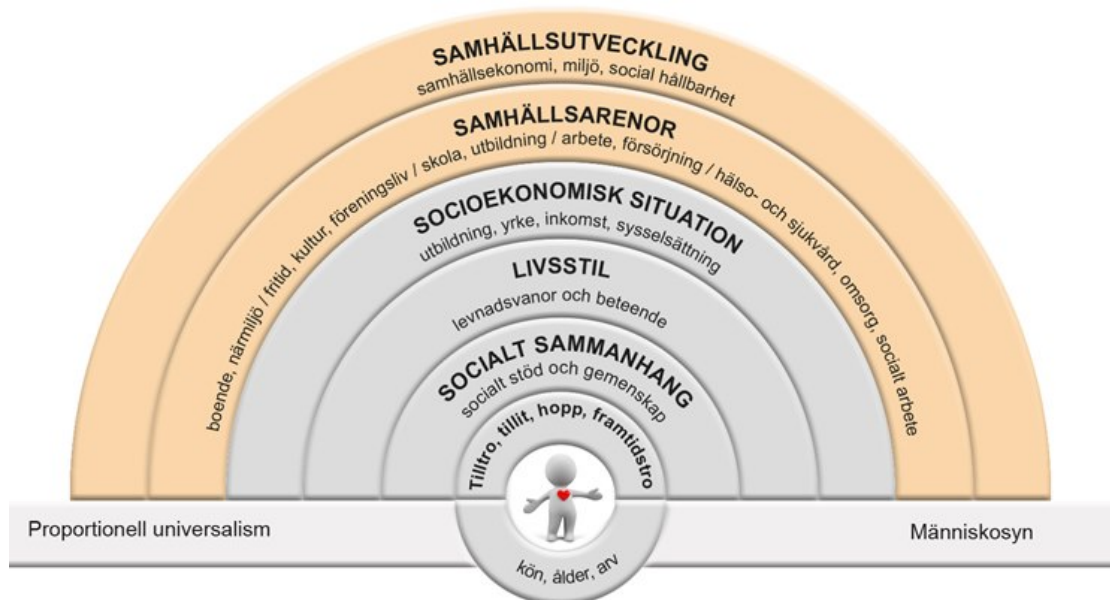
Innehåll

1	Bakgrund	4
2	Mål och syfte	5
3	Resultat	6
3.1	Block 1. Kommunstyrelsens uppdrag med styrning och uppföljning	7
3.1.1	Uppföljning av delmål	7
3.1.2	Uppföljning av aktiviteter	8
3.2	Block 2. Kommunledningsförvaltningens uppdrag kopplat till kunskapsuppbyggnad	10
3.2.1	Uppföljning av delmål	10
3.2.2	Uppföljning av aktiviteter	10
3.3	Block 3. Aktiviteter i enlighet med Regional ANDT-strategi 2016-2020	12
4	Bilagor	14
4.1	Bilaga 1 Utgångspunkter för Östgöta-kommissionens rekommendationer för jämlik hälsa	14
4.2	Bilaga 2 Uppföljning av åtgärder enligt regional strategi för ANDT-arbete 2016-2020	15

1 Bakgrund

Den 13 juni 2017 antog kommunfullmäktige *Deklaration om folkhälsa i Östergötland - Avsiktsförklaring mellan Östergötlands kommuner och Region Östergötland* som kommunens policy för folkhälsa. Deklarationen grundar sig på Östgöta-kommissionens rekommendationer för jämlik hälsa. Handlingsplan för kommunstyrelsens arbete med folkhälsa 2017-2020, beslutades 2017-11-07 (KS § 484) och en slutrapport kring handlingsplanens resultat skulle redovisas under våren 2020.

Modellen nedan visar de samhälleliga förutsättningarna (orange-färgade) som är avgörande för de individuella (grå-färgade) bestämningsfaktorerna för hälsa. Till modellen finns utgångspunkter som utgör grunden för Östgöta-kommissionens rekommendationer, se Bilaga 1.

Figur 1. "Östgötamodell för jämlik hälsa- ett samspel mellan individ, miljö och samhälle". Modellen har tagits fram av Jolanda van Vliet och Margareta Kristensson (inom ramen för Östgöta-kommissionens arbete) 2014, baserad på Hälsans bestämningsfaktorer av Dahlgren och Whitehead, 1991.

När det gäller uppföljning i förhållande till kommunfullmäktiges antagande av Deklaration om folkhälsa i Östergötland, avsiktsförklaring mellan Östergötlands kommuner och region Östergötland, har det regionala folkhälsopolitiska nätverket fått i uppdrag att följa upp huvudmännens arbete och återrapporterar till länets strategiska samråd.

Kommunstyrelsen kan genom att förstärka ett strategiskt och systematiskt återkommande folkhälsoperspektiv bidra till måluppfyllelse och främja en god och jämlik hälsa som bidrar till social hållbarhet. Handlingsplanens aktiviteter är uppdelade i tre block:

1. Kommunstyrelsens uppdrag med styrning och uppföljning	2. Kommunledningsförvaltningens uppdrag – uppbyggnad och överföring av kunskap	3. Redovisning av ansvarsfördelning och uppföljning av pågående aktiviteter i enlighet med Regional ANDT-strategi 2016-2020
Aktiviteter som ökar Kommunstyrelsens möjligheter att följa och värdera i vilken mån kommunorganisationen främjar en god och jämlik hälsa.	Aktiviteter för att säkerställa gemensamt lärande och höja kunskapsläget i den kommunala organisationen.	Beskrivning av aktiviteter/åtgärder som utgör åtaganden för kommunen (och samverkanspartners) i enlighet med den regionala strategin.

2 Mål och syfte

Det övergripande målet med Linköpings kommuns arbete med folkhälsa är att bidra till en god och jämlik hälsa hos befolkningen och en socialt hållbar samhällsutveckling. Arbete som påverkar folkhälsoutvecklingen bedrivs redan i hög grad och på olika sätt i kommunens förvaltningar. Kommunstyrelsen har ett strategiskt och samordnande ansvar.

Syftet med att ta fram en handlingsplan var att stärka det kommunövergripande arbetet, främja gemensamt lärande och ökat engagemang hos de kommunala förvaltningarna. Handlingsplanen syftade också till att stärka Kommunstyrelsens uppsiktsplikt inom folkhälsoområdet.

Ett antal behov identifierades för att få ett ökat genomslag på kortare och på längre sikt för folkhälsofrågor i den kommunala verksamheten. Aktiviteterna i handlingsplanen möter dessa behov. De definierades därför som delmål för arbetet:

- Alla förvaltningar har aktiviteter i internbudget/verksamhetsplaner 2017, 2018 och 2019 som är i linje med Östgöta-kommissionens rekommendationer för jämlik hälsa. (*Block 1*)
- Kunskapshöjande insatser om vad som kan leda till minskade skillnader i livsvillkor och hälsa ska vara genomförda. (*Block 2*)
- Medarbetardialoger ska vara genomförda mellan Kommunledningsförvaltningen och övriga förvaltningar om rekommendationer för jämlik hälsa. (*Block 2*)

3 Resultat

Denna rapport sammanfattar resultat från uppföljning av handlingsplan för kommunstyrelsens arbete med folkhälsa. Mer detaljerad uppföljning av respektive block med tillhörande aktiviteter har genomförts separat och tillsammans med metodbeskrivning finns de dokumenterade i delrapporter. Utgångspunkten har varit Östgöta-kommissionens övergripande rekommendationer och rekommendationer för olika samhällsarenor som bidrar till ett samhälle som ger alla människor tilltro till egen förmåga, tillit till andra, hopp och framtidstro och därmed jämlik hälsa.

Övergripande rekommendationer:

- Ge jämlikhet i hälsa hög prioritet och integrera detta i alla politikområden, bland annat i styrdokument och handlingsplaner.
- Öka kunskap och medvetenhet om skillnader i hälsa genom en återkommande, systematisk analys, uppföljning och utvärdering av beslut och insatser avseende effekter på bestämningsfaktorer för hälsa och skillnader i hälsa.
- Arbeta utifrån ett långsiktigt socialt investeringsperspektiv.
- Vidareutveckla kompetens, inom olika samhällsarenor, om hur olika förhållnings- och arbetssätt kan påverka tilltro, tillit, framtidstro och jämlik hälsa.
- Främja jämlik hälsa genom att utveckla en långsiktig strategi för hur offentlig service skall placeras och distribueras i region och kommun.
- Arbeta med sektorsövergripande samverkan utifrån ett helhetsperspektiv och undvik organisationsformer som motverkar jämlik hälsa.
- Stöd regionala och lokala utvecklingsprocesser som främjar jämlik hälsa, och som involverar en mångfald av berörda aktörer och medborgare.
- Utveckla strategier och metoder som inkluderar människor i arbete, sysselsättning och egen försörjning.
- Utveckla handlingsplaner för att motverka fattigdom med särskilt fokus på barn och äldre personer.
- Etablera återkommande möten mellan forskning, politik och praktik för erfarenhetsutbyte, lärande och utveckling.

Specifika rekommendationer för arenor:

- Boende och närområde
- Fritid och kultur
- Skola och utbildning
- Arbete och försörjning
- Omsorg, hälso- och sjukvård

För att se specifika rekommendationer se Östgöta-kommissionens slutrapport.

Det övergripande målet med Linköpings kommuns arbete med folkhälsa är att bidra till en god och jämlik hälsa hos befolkningen och en socialt hållbar samhällsutveckling.

En regional uppföljning av hälsan i Östergötland 2019, visar att hälsan blir bättre, men inte för alla. Det finns fortfarande tydliga och ofta ökande skillnader i hälsa mellan människor med olika livsvillkor, särskilt utifrån ekonomisk situation och utbildningsnivå. Skillnaderna finns såväl för självskattad hälsa och sjukfrånvaro som för livslängd.

Uppföljning av handlingsplanens delmål

Uppföljning av handlingsplanens delmål görs inom ramen för block 1 respektive 2 nedan. Delmålen bedöms enligt följande:

- grönt: delmålet bedöms som uppnått
- gult, delmålet bedöms som delvis uppnått
- rött, delmålet bedöms inte vara uppnått.

3.1 Block 1. Kommunstyrelsens uppdrag med styrning och uppföljning

3.1.1 Uppföljning av delmål

DELMÅL 1

Alla förvaltningar har aktiviteter i internbudget/verksamhetsplaner 2017, 2018 och 2019 som är i linje med Östgötakommissionens rekommendationer för jämlik hälsa.

Delmålet bedöms vara uppfyllt då alla förvaltningar har aktiviteter kopplade till mål och indikatorer som beskriver livsvillkor och som beskriver dess utveckling. Kommunfullmäktiges övergripande mål överensstämmer i hög grad med Östgötakommissionens rekommendationer. Kommunens nuvarande nämnd- och förvaltningsorganisation stämmer även väl överens med samhällsarenorna i "Östgötamodellen för jämlik hälsa"¹. Emellertid kan den systematiska uppföljningen förbättras genom att följa upp och analysera i vilken grad beslut och insatser ger effekt på hälsa och skillnader i hälsa.

3.1.2 Uppföljning av aktiviteter

Det första blocket innehåller aktiviteter som sammantaget ökar kommunstyrelsens möjligheter att följa och värdera i vilken mån kommunorganisationen har främjat en god och jämlik hälsa hos invånarna i Linköpings kommun. De aktiviteter som ingår är:

---

¹ Se Figur 1.

1. Genomgång av folkhälsoperspektiv i planer och program
2. Genomgång av folkhälsoperspektiv i nämndernas internbudget/ verksamhetsplaner
3. Uppföljning av måluppfyllelse och insatser utifrån ett folkhälsoperspektiv
4. Värdera hur kommunen ska hantera nationella och regionala styrdokument inom folkhälsoområdet

Integrering av folkhälsoperspektiv

De tre första aktiviteterna handlar om på vilket sätt folkhälsoperspektivet kan integreras i kommunens styrning och ledning. En genomgång av ett urval planer och program² och nämndernas internbudgetar för åren 2017, 2019 och 2020 har gjorts. Den visar att planer/program och nämndernas mål med tillhörande indikatorer inkluderar ett folkhälsoperspektiv genom att målen beskriver livsvillkor och indikatorerna visar på dess utveckling.

Folkhälsoperspektivet är däremot svårt att finna i *uppföljningen* av kommunens och nämndernas mål. Detta gäller för hur hälsa följs upp bland exempelvis elever som ett medel för att elever som mår bra sannolikt har lättare att klara skolans mål. Det gäller också hälsa som ett mål där indikatorer kan visa på utveckling för en god och jämlik hälsa hos befolkningen i Linköpings kommun.

Integrering av nationella och regionala strategier för folkhälsa

Den fjärde aktiviteten handlar om i vilken grad nationella och regionala strategier kan integreras i kommunens ordinarie styrning och ledning. I Linköpings kommun är budget med plan för kommande tre år det centrala dokumentet för att styra den kommunala verksamhetens inriktning och omfattning.

Två strategier inom folkhälsoområdet valdes ut för att exemplifiera olika sätt att integrera nationella och regionala styrdokument i kommunen, där det ena sättet följer kommunens ordinarie styr- och ledsystem och det andra inte. Exempelen gäller dels den regionala strategin Sätt Östergötland i rörelse och dels den regionala strategin för ANDT³-arbetet i Östergötlands län 2016-2020.

- *Den regionala strategin Sätt Östergötland i rörelse*
Region Östergötland tog initiativ till en gemensam strategi för fysisk aktivitet 2016. Arbetet har sedan dess byggt på att strategin och dess innehåll har växt med tiden. Några av strategiarbetets viktigaste insatser

---

² Kemikalieprogram, kulturpolitiskt program, näringslivsprogram, rese- och fordonspolicy, policy våldsbejakande extremism, landsbygdsstrategi, upphandlings- och inköpspolicy för Linköpings kommun, arbetsmiljöpolicy, finanspolicy – koncerngemensam och funktionshinderpolitiska program.

³ Alkohol, narkotika, dopning och tobak.

har varit att integrera strategins intentioner i strategiska mål och styrdokument på regional och kommunal nivå. Det har funnits en uppmaning att ställa sig bakom strategin vilket innebär att instämma i intentionerna och att aktivt arbeta för att uppfylla dess målbeskrivningar. Att integrera regionala strategier i kommunens styr- och ledningsstruktur är inte helt enkelt. Men för Linköpings kommuns del sammanföll strategiarbetet med att påbörja arbetet med att ta fram ett nytt idrottspolitiskt program ”Aktiv hela livet” som sedan antogs 2018.

I Aktiv hela livet är den övergripande målbilden att genom en bred samverkan arbeta för att aktivt främja fysisk aktivitet och rörelse för alla hela livet. För att förverkliga programmet antogs en handlingsplan av kommunfullmäktige i slutet av 2019. Handlingsplanen innehåller aktiviteter med åtgärder, ansvarig nämnd, ansvarig förvaltning för genomförande, samverkanspartner och aktiviteter. Genom att jobba med programmets målsättning bidrar Linköpings kommun aktivt för att nå målet sätt Östergötland i rörelse utan att formellt ställa sig bakom strategin.

- *Regional strategi för ANDT-arbetet i Östergötlands län 2016-2020*
Den regionala ANDT-strategin för 2016-2020, som baseras på den nationella ANDT-strategin, är nu förlängd till att omfatta även år 2021. Den kommande nationella ANDT-strategin förväntas beslutas under inledningen av 2021.

Linköpings kommun representeras av kommunalråd i det regionala ANDT-rådet, och har på så sätt varit delaktig i att ta fram den regionala strategin med insatser för det förebyggande ANDT-arbetet.

Arbetet utifrån den regionala strategins insatsområden omfattar flera av kommunens förvaltningar. ANDT-området i sin helhet inkluderades i handlingsplanen för kommunstyrelsens arbete med folkhälsa, men ansvarsfördelningen inom kommunen har inte ytterligare fördelats och tydliggjorts i linje med ordinarie styr- och ledningsstruktur. Sammantaget bedöms detta ha försvårat kommunintern styrning och samordning av frågorna.

3.2 Block 2. Kommunledningsförvaltningens uppdrag kopplat till kunskapsuppbyggnad

3.2.1 Uppföljning av delmål

DELMÅL 2

Kunskapshöjande insatser om vad som kan leda till minskade skillnader i livsvillkor och hälsa ska vara genomförda.

Kunskapshöjande insatser såsom seminarier och kampanjer har genomförts, delvis med hjälp av Hållbarhetsenheten på Kommunledningsförvaltningen. Folkhälsa är många gånger ett perspektiv som ingår både direkt och indirekt i hållbarhetsenhetens uppdrag.

DELMÅL 3 ■

Medarbetardialoger ska vara genomförda mellan Kommunledningsförvaltningen och övriga förvaltningar om rekommendationer för jämlik hälsa.

Delmålet bedöms inte vara uppfyllt då de planerade dialogerna inte kom att genomföras på avsett sätt. Detta främst då insatsen sammanföll med behov av förvaltningsworkshops för att revidera kommunens styrdokument för jämställdhetsintegrering. Avsikten var att genomföra dessa workshops med de båda perspektiven folkhälsa respektive jämställdhetsintegrering i fokus, men dessvärre visade det sig inte vara praktiskt genomförbart.

3.2.2 Uppföljning av aktiviteter

Det andra blocket innehåller aktiviteter för att säkerställa gemensamt lärande och höja kunskapsläget i den kommunala organisationen, med utgångspunkt från rekommendationer för jämlik hälsa. De aktiviteter som ingår är:

1. Inleda medarbetardialoger för ett gemensamt lärande
2. Kunskapshöjande insatser

Medarbetardialoger

De planerade dialogerna genomfördes inte som planerat. Detta dels på grund av bemanningsskäl och dels behov av att prioritera förvaltningarnas möjlighet att delta i workshops kopplat till revidering av kommunens styrdokument för jämställdhetsintegrering.

Under hösten 2019 genomfördes workshops med förvaltningsrepresentanter i syfte att skapa underlag till det nya styrdokumentet för jämställdhet. Planering gjordes för att integrera folkhälsoaspekterna i diskussionerna, vilket dock inte var möjligt i praktiken. Därmed är det svårt att dra slutsatser om hur kommunens förvaltningar arbetar med rekommendationer för jämlik hälsa.

I dokumentation från workshoparna om jämställdhet finns merparten av diskussionerna kopplat till verktyg och tillvägagångssätt för jämställdhetsintegrering i enlighet med tidigare CEMR-deklaration. Om vi byter ut jämställdhet mot jämlikhet, som i jämlika förutsättningar för en god och jämlik hälsa i befolkningen, kan innehållet tolkas och reflekteras utifrån ett folkhälsoperspektiv på följande sätt:

- Det är av vikt att följa upp, analysera och återkoppla korrekt insamlad statistik kopplad till folkhälsa.

- Det finns en upplevelse av perspektivträngsel⁴ och oavsett perspektiv handlar det om en resursfråga i form av tid, kompetens och ”infrastruktur” för ett systematiskt arbetssätt.
- En frågeställning är i vilken grad styrdokument i sig kan påverka folkhälsa i kommunen.

Kunskapshöjande aktiviteter

För att beskriva i vilken grad och på vilket sätt kunskapshöjande aktiviteter har genomförts lyfts några exempel där Hållbarhetsenheten på Kommunledningsförvaltningen på något sätt varit involverade. Folkhälsa kan många gånger vara ett perspektiv som ingår både direkt och indirekt i enhetens olika uppdrag.

Exemplen är:

- *Årsmöte i Linköping mars 2018 Healthy Cities*
Linköpings kommun deltar i det Nationella WHO-nätverket Healthy Cities. Nätverkets årsmöte genomfördes i Linköping den 21-22 mars 2018. Tema för dagarna var målet om hållbara inkluderande städer och samhällen (mål 11) i Agenda 2030, med Sveriges identifierade utmaning för att bryta bostadssegregation och målet om att skapa förutsättningar för att ge invånarna jämlika förutsättningar för en god hälsa och välbefinnande (mål 3).
- *Mänskliga rättighetsdagarna (MR-dagarna) 2019*
Mänskliga rättighetsdagarna är en årlig konferens med syfte att öka kunskapen om mänskliga rättigheter och är en mötesplats för praktiker, forskare, myndigheter, politiker och ideellt engagerade. Konferensen ägde rum i Linköping hösten 2019 med temat rätten till hälsa. Konferensen lockade mellan 3000-5000 besökare, och innehöll ett stort utbud av seminarium och föreläsningar.
- *Om mig-seminarier*
Om mig är en årlig webbenkät om hälsa och livsstil till ungdomar i grund- och gymnasieskolan i Östergötland. Enkäten är ett samarbete mellan Region Östergötland, länets kommuner och Länsstyrelsen Östergötland och har tagits fram tillsammans med ungdomar i länet. Syften med Om mig är att ge en bra bild av hälsa och livsstil bland Östergötlands ungdomar, ge ungdomarna en möjlighet att göra sin röst hörd och att vara ett kunskapsunderlag för uppföljning och förbättringsarbeten inom kommun, skolor och regionen. Hösten 2019 genomfördes enkäten för sjätte året i rad. Årliga resultatseminarier genomförs, med tematiskt fokus på delar av enkätens resultat.

---

⁴ Perspektivträngsel innebär att horisontella perspektiv så som jämställdhet, jämlikhet, mänskliga rättigheter, barnets rättigheter och folkhälsa konkurrerar och tränger ut varandra.

- *Balansera mera-kampanjer*
Balansera mera-dagen är en del av en nationell kampanj som pågår årligen under vecka 40 och som syftar till att minska antalet fallolyckor bland äldre. Kampanjen har under alla fyra åren haft tre teman; mat, motion och medicin.

I Linköping har dagen arrangerats fyra år i rad, och vidareutvecklats över tid. Syftet med dagen är att ge möjligheter för alla besökare att påverka sin egen hälsa och att skapa goda vanor. Programmen har bland annat innehållit föreläsningar, utställare och möjlighet att testa balans och få tips och råd. Målgruppen är äldre och gensvaret har varit god.
- *Kampanjer mot våld*
Som en del i Linköping kommuns handlingsplan mot våld i nära relationer och hedersrelaterat förtryck arrangerar kommunen, tillsammans med andra organisationer, kampanjen ”Ta snacket”. Kampanjen genomfördes första gången i november 2019 i samband med den nationella kampanjen ”En vecka fri från våld”. Kampanjen innehöll en film och en hemsida togs fram för att ge information, stöd och hur man kan bidra till en förändring.

3.3 Block 3. Aktiviteter i enlighet med Regional ANDT-strategi 2016-2020

Kommunens ANDT-förebyggande arbete (alkohol, narkotika, dopning och tobak) bedrivs genom regional samverkan i olika form. En beskrivning av samverkan och ansvarsfördelning, samt uppföljning av aktuella åtgärder ges i Bilaga 2.

Linköpings kommun deltar i det regionala ANDT-rådet med kommunalråd som utsetts av kommunstyrelsen. Kommunens ANDT-samordnare har också deltagit i det nätverk som är kopplat till det regionala ANDT-rådet. Därigenom har Linköpings kommun varit delaktig i att ta fram den regionala strategin för det förebyggande ANDT-arbetet.

Strategin innehåller ett antal målområden som i likhet med strategin i övrigt bygger på den nationella ANDT-strategi som är framtagen för samma period, 2016-2020. En årlig regional uppföljning görs genom Länsrapporten som skickas in till Folkhälsomyndigheten.

De sex målen i den nationella och regionala strategin för innevarande period är:

1. Tillgång till alkohol, narkotika, dopningsmedel och tobak ska minska.
2. Antalet barn och unga som börjar använda narkotika, dopningsmedel och tobak eller debuterar tidigt med alkohol ska successivt minska.
3. Antalet kvinnor och män samt flickor och pojkar som utvecklar skadligt bruk, missbruk eller beroende av alkohol, narkotika, dopningsmedel eller tobak ska successivt minska.

4. Kvinnor och män samt flickor och pojkar med missbruk eller beroende ska utifrån sina förutsättningar och behov ha ökad tillgänglighet till vård och stöd av god kvalitet.
5. Antalet kvinnor och män samt flickor och pojkar som dör och skadas på grund av sitt eller andras bruk av alkohol, narkotika, dopningsmedel eller tobak ska minska.
6. En folkhälsobaserad syn på ANDT inom Europeiska unionen (EU) och internationellt.

Det förebyggande ANDT-arbetet i kommunen bedrivs såväl på övergripande strategisk nivå inom Kommunledningsförvaltningen, som av många verksamheter i kommunens olika förvaltningar och samarbetsparter. Till exempel arbetar Social- och omsorgsförvaltningen med tillsyn av alkoholservering på krogar och försäljning av folköl och tobak i butiker, medan Miljö- och samhällsbyggnadsförvaltningen har ansvaret för trafiknykterhetsinsatser och tillsyn avseende kosttillskott och tobaksfria miljöer.

4 Bilagor

4.1 Bilaga 1 Utgångspunkter för Östgötakommissionens rekommendationer för jämlik hälsa

Att tilltro till egen förmåga, tillit till andra, hopp och framtidstro är grundläggande för att minska sociala skillnader i hälsa.

Att det är möjligt att påverka detta och skapa förutsättningar för bättre hälsa på lika villkor, på regional, kommunal och lokal nivå, genom att förstå betydelsen av och agera utifrån de komplexa sambanden mellan:

- *de ekonomiska, ekologiska och sociala dimensionerna för ett hållbart samhälle*
- *de olika samhällsarenor där människor växer upp, lever, verkar och dör*
- *människors olika livsvillkor utifrån socioekonomi, kön, ålder och födelseland*
- *människors livsstil, levnadsvanor och beteenden*
- *människors tillgång till socialt sammanhang, socialt stöd och gemenskap*
- *människors tilltro till egen förmåga, tillit till andra, hopp och framtidstro*

Att tillämpa en människosyn som bygger på alla människors lika värde.

Att insatser behöver ske utifrån principen om proportionell universalism, vilket innebär att alla ska kunna nås av insatser men i olika form och intensitet utifrån sina behov mellan region, kommuner och universitet för lärande och utveckling.

Att tillämpa ett arenaperspektiv – vilket innebär att man definierar, analyserar och stärker de olika livsmiljöer/samhällsarenor där människor växer upp, lever, verkar och dör med målet att skapa förutsättningar för hälsa på lika villkor för alla östgötar.

Att insatser behöver ske på olika nivåer inom de olika arenorna utifrån gemensamma mål och tydliga politiska beslut.

Att följande rekommendationer skall ses som start på en process av ett gemensamt långsiktigt arbete i samverkan mellan region, kommuner och universitet för lärande och utveckling.

4.2 Bilaga 2 Uppföljning av åtgärder enligt regional strategi för ANDT-arbete 2016-2020

1. En effektiv och samordnad alkohol- och tobakstillsyn på försäljningsställen samt tillsyn av rökfria skolmiljöer.

Genomförande: Fortlöpande genomförande av Social- och omsorgsförvaltningen – alkoholhandläggare respektive Miljökontoret. Samverkan med Länsstyrelsen och Polismyndigheten. Alkoholhandläggarna genomförde 32 tillsynsbesök hos tillståndshavare med stadigvarande tillstånd tillsammans med Polismyndigheten under 2019. Kommunens alkoholhandläggare samverkar även med Skatteverket och Räddningstjänsten. Alkoholhandläggarna samverkar också med ANDTS-samordnare, näringsidkare i att förbättra efterlevnaden av serveringsbestämmelserna i alkohollagen.

2. Utbildning till serveringsställen för studenter enligt konceptet Ansvarsfull alkoholservering.

Genomförande: Genomförs årligen i samverkan mellan Studenthälsan, Region Östergötland, ANDT-samordnare, Kårservice och studentkårerna. 2020 planeras en omgång till hösten.

3. Dialogträffar med krögare i Linköping

Genomförande: Alkoholhandläggarna i samverkan med Polismyndigheten. Se även punkt 2. Ett gemensamt möte i samverkan med Länsstyrelsen Östergötland genomfördes i juni 2019 för att informera om en kommande satsning på Krogar mot knark. Alkoholhandläggarna har även anordnat en Ansvarsfull alkoholserveringutbildning för krogpersonal i Linköping under 2019.

4. Kommunala och regionala utbildningssatsningar, bland annat för att öka vaksamhet mot och kunskap om droger hos föräldrar/skolpersonal.

Genomförande: Under första delen av perioden deltog Linköpings kommun i satsningen med Östgötapiloten vars målgrupp i första hand är pedagogisk personal som kan använda kunskaperna i undervisningen. I de senaste Östgötapiloten har inte Linköping deltagit då ingen skolpersonal anmälde sig till utbildningen. En ytterligare utbildningssatsning genomfördes under 2016, då med inriktning på boenden för ensamkommande barn då det fanns en oro för att de ungdomarna kunde vara extra exponerade för till exempel cannabisanvändande. I utbildningarna deltog exempelvis personal

från MiniMaria. En regional utbildning i tobaksfri skoltid erbjöds i Linköping under perioden.

5. **Nolltolerans mot langning och berusningsdrickande vid skolavslutningar och skolstart.**

Genomförande: Utbildningsförvaltningen har haft uppdraget att vidta åtgärder för att minimera berusningsdrickande och olämpligt beteende hos gymnasieelever i samband med introduktionen av de som börjar i gymnasiet. Samverkan har skett med Kommunledningsförvaltningen, Polismyndigheten, Fältgruppen, nattvandrargrupper, fritidsgårdspersonal, och företrädare för civilsamhället. Utformningen av insatsen har varierat under perioden. Bedömningen av huruvida insatserna har gett effekt är svårt att göra, då upplevelserna varierar beroende på vilka som har rapporterat in. Det finns dock en enighet om att problemen inte är eliminerade. Säkerhetsenheten sammanställde en rapport under hösten 2019 där olika parter upplevde av insparken och stadsfesten övergripande beskrevs.

6. **Åtgärder som följer av kommunens ställningstagande att ställa sig bakom Tobacco Endgame – Rökfritt Sverige 2025.**

Genomförande: Den nya tobakslagen som började gälla den 1 juli 2019 har föranlett en rad åtgärder från kommunens sida, främst på tillsynssidan där alla försäljare har fått söka tillstånd hos alkoholhandläggarna. Detta har lett till att antalet försäljningsställen av tobak har minskat något. Sedan den nya tobakslagen infördes den 1 juli 2019 har inte alla försäljningsställen sökt tillstånd för tobaksförsäljning. Det finns nu minst 20 färre försäljningsställen i Linköpings kommun. Innan lagändringen fanns det cirka 120 försäljningsställen. De som har ansökt om tillstånd hos alkoholhandläggarna är 100 stycken, varav fyra ska tas upp i nämnden för bedömning.

Praktiska insatser såsom bortplockade askkoppar där det enligt lagen inte är tillåtet att röka har genomförts. Miljö- och samhällsbyggnadsförvaltningen tog fram rökförbudsskyltar som har delats ut till bland andra Citysamverkan för vidarebefordran till uterestauranger och liknande.

Skolor och elevhälsan arbetar i egen regi tobaksförebyggande och vissa skolor har tagit fram styrdokument för tobaksfri skoltid. Dock har det tobaksförebyggande arbetet i princip varit lågt prioriterat från Hållbarhetsenhetens sida den senaste perioden, förutom en utbildningssatsning med Niklas Odén från A non smoking

generation som genomfördes regionalt, men med Linköpings kommun som medarrangör.

Tillsyn av skolgårdar genomförs av Miljökontoret i samband med besök i andra tillsynsärenden. Antalet tillsynsbesök var:

- 2017: 43 skolor
- 2018: 43 skolor (10 gymnasier, 33 grundskolor med högstadium)
- 2019: 49 skolor (15 gymnasier, 27 grundskolor med högstadium)
- 2016 gjordes ingen tobakstillsyn på skolor.

7. Rökavvänjning erbjuds inom elevhälsan och ungdomsmottagningen.

Genomförande: Ingen uppgift.

8. Linköpings kommun utgör pilotkommun i Region Östergötlands satsning på Tobaksfri Duo.

Genomförande: Den överenskommelse som fanns mellan Linköpings kommun och Region Östergötland sades upp av regionen då projektet har avslutats. I vissa skolor fortsätter man det tobaksförebyggande arbetet i form av Tobaksfri skoltid.

9. Förebyggande insatser exempelvis utbildning för att motverka missbruk hos och langning till särskilt utsatta grupper, såsom ensamkommande barn och ungdomar (EKB).

Genomförande: Flera utbildningstillfällen genomfördes i samverkan i det regionala ANDT-nätverket under 2016-17. Se även punkt 4.

10. Delta i den regelbundet återkommande regionala narkotikakartläggningen och uppföljning av den regionala ANDT-strategin.

Genomförande: Kommunens förvaltningar har lämnat uppgifter som har samordnats och sammanställts av Region Östergötland. Resultaten har redovisats i en årlig rapport och varit en del av seminarier där även resultaten av mätningar av narkotikarester i avloppsvatten har presenterats, se punkt 12. Uppföljning av den regionala ANDT-strategin genomförs under 2020. Sannolikt förlängs den beroende på att den nya nationella strategin inte kommer att bli klar förrän sent under 2020 eller början av 2021. Länsstyrelsen och det regionala ANDT-nätverket kommer att ha kontakt med Socialdepartementet för att kunna ge inspel från

Östergötlands ANDT-nätverk avseende den kommande nationella strategins innehåll.

11. Lokalt och regionalt nätverk, 100 % ren hårdträning (RHT)

Genomförande: Utbildning av personal på träningsanläggningar inom eller på väg in i nätverket 100 % RHT genomförs årligen och 2020 genomfördes utbildningen den 10 mars. En webbutbildning finns framtagen som ska provas på en anläggning i Linköping och en i Norrköping. Webbutbildningen är ett komplement riktat till personal som arbetar i mindre omfattning på anläggningarna. Den regionala nätverksträffen 2020 som skulle genomföras den 6 maj är dessvärre inställd på grund av Länsstyrelsens beslut med anledning av pandemin.

12. Mätningar av narkotikahalten i avloppsvatten.

Genomförande: Under de senaste åren har det inom ramen för det regionala ANDT-nätverket beställts mätningar av narkotikahalten i avloppsvattnet. De senaste två åren har Tekniska verken AB samordnat insamlingen av prover även från länets kommuner. Proverna skickas till ett företag som gör analyser och sammanställer resultat som sammanställs av Länsstyrelsen och en arbetsgrupp där ANDT-samordnare deltar i arbetet. En årlig konferens i slutet av året har också genomförts där de analyserade resultaten har presenterats. I dessa har också resultaten av narkotikakartläggningen och den rapport som Region Östergötland och Länsstyrelsen sammanställt redovisats.